

כשאני קורא ספר וזוכר משהו - היכי לה טוב
 כשאני קורא ספר וזוכר משהו על בני האדם - היכי לה טוב מאד
 כשאני קורא ספר וזוכר משהו על עולם - היכי לה (אז)!

יומן מסע קריאה

יעדי ההערכה העיקריים

לבדוק את היכולת:

- לבטא רפלקציה לתהליכי קריאה והבנה, בהתאם להנחיות.
- לבנות משמעות של טקסט, על-ידי התייחסות למגוון היבטים.
- לתעד מהלכי קריאה והבנה באמצעות כתיבה אותנטית.

מילות מפתח:

- בניית משמעות בעת קריאה
- רפלקציה
- "האני הקורא"
- המללה
- תיעוד
- מהלכי קריאה

תיאור כללי

במשימה הזו התלמידים נדרשים לקרוא טקסט ולתעד את תהליך הקריאה שלו באמצעות יומן מסע קריאה מונחה. מטרת המשימה היא לבדוק את היכולת להפיק משמעות מטקסט, ולהתייחס אליו באופן רפלקטיבי.

ידע נדרש: המשימה דורשת ניסיון בפעולות רפלקטיביות המתייחסות לתהליכי למידה בכלל ולתהליך הקריאה בפרט.

מבנה המשימה

פעילויות	מקום	זמן
הנחיה: מתן הנחיות מפורטות לכתיבה של יומן מסע קריאה	כיתה	45 דקות
קריאה וכתיבה: קריאת טקסט ותוך כדי כתיבה של יומן מסע קריאה	בית	שבועיים

דברי הסבר למשימה

במה שונה הדיווח ביומן מסע קריאה מדיווחי קריאה אחרים? במטלת קריאה-כתיבה רגילה ההתמקדות היא בתכנים של הטקסט (בסיכום, בתמצית, בשאלות תוכן ומבנה, בשאלות על המחבר וגם בניתוח והערכה), וביומן קריאה מסורתי העניין העיקרי הוא בעלילה, בדמויות, ברקע, בסופר ובהערכה. לעומת זאת, ביומן מסע קריאה, ההתמקדות היא בקורא ובאינטראקציה שלו עם הטקסט. לשם כך, הוא מתבקש להפנות את תשומת לבו לתהליך הקריאה שלו, לעקוב אחריו, ולתעד אותו באמצעות כתיבה אותנטית¹.

הכתיבה האישית וחשיבותה: הנחת היסוד היא, שכתיבה (אישית) מחזקת/מובילה/משקפת חשיבה, תורמת לחשיבה רמת-דרג וגם מעודדת פרשנות. זהו סוג של כתיבה, המביא לדיאלוג פנימי, לרפלקציה ולאמירות מטא-קוגניטיביות של הקורא/כותב.

בחירת הטקסט: חומרי הקריאה נתונים לשיקול דעתו של המורה.

חומרי קריאה אפשריים:

- ספר קריאה (כולו או חלקו),
- פרק/ים מתוך ספר/י הלימוד,
- פרק/ים מספר עיון,
- מאמר/כתבה מכתב עת או מעיתון,
- טקסט מקראי (למשל, מגילת אסתר או מגילת רות) בעיתוי המתאים.

הטקסט ייבחר באחת מן הדרכים האלה:

בבחירה אישית מתוך רשימה מומלצת,

בבחירה חופשית של התלמידים עם/בלי אישור מוקדם של המורה,

בידי המורה, בשיתוף התלמידים.

דרישות מוקדמות: המשימה מתאימה למורים ולתלמידים שעברו כבר התנסות רפלקטיבית מעין זו, או לפחות אמונים על פעולות רפלקטיביות המתייחסות לתהליכי הלמידה שלהם.

פירוט ההנחיות לתלמידים: ההנחיות לתלמידים מתייחסות לתוכן של מסע הקריאה ולאופן הכתיבה שלהם.

הנחיות המתייחסות לתוכן:

שתי ההנחיות הראשונות מתמקדות ב"אני הקורא", ובמה שקורה לו "כאן ועכשיו" מבחינה שכלית ורגשית. ההנחיה השלישית מתייחסת לסביבת המטלה ולגורמי היערכות ומוטיבציה הקשורים בה. ההנחיה הרביעית מתמקדת בטקסט עצמו, באמצעות נקודות התייחסות מקובלות. ההנחיה החמישית מזמינה את הקורא לקשר בין הטקסט לבין המציאות שלו האישית, החברתית, הלימודית - היום, וגם בעבר ובעתיד.

¹ "אותנטיות" לפי אחד הפירושים היא: "הערכה לשוני של מישהו ולדרך שבה הוא מגן על השוני [...] כיבוד זכותו של האדם להשתוות לקבוצות אחרות, אך גם לשמור על ייחודו" (נסים קלדרון, פלורליסטים בעל כורחם, אוניברסיטת חיפה וזמורה ביתן, 2000, עמ' 157).

הנחיות המתייחסות לאופן הכתיבה:

יש להנחות את התלמידים להפסיק מידי פעם את קריאתם, על-מנת לדווח ביומן. יש להציג זאת כחלק מהותי של המטלה, וכדרישה שיש לבצעה, גם אם היא גורמת לפגיעה בשטף הקריאה הטבעי. ציון המקום, הזמן ומספר העמודים שנקראו אמור לתת לכתיבה מעמד של יומן. ההנחה היא, שהיומן הוא ז'אנר המוכר לתלמידים מהתנסות אישית, מקריאה, מהאזנה למוסיקה קלה ("יומן מסע" - שירו המפורסם של אביב גפן) ואפילו מצפייה בסרטי קולנוע ("מסע בין כוכבים"). עם זאת, זהו ז'אנר פתוח שמאפשר שילובים של סוגי שיח שונים.

המלצות לפעילויות מקדימות:

מומלץ לשוחח עם התלמידים על המרחב הדיאלוגי הנפרש בפניהם במשימת מסע הקריאה, להדגיש בפניהם את חשיבותה של סביבת ההנחיות לשם מיצוי מגוון אפשרויות הכתיבה ולדון במעמדה המיוחד של הכתיבה האישית במשימה זו. בנוסף, מומלץ לקרוא במליאת הכיתה דוגמות של מסעי קריאה. אפשר להיעזר בספרים של שוש ברוש: "מכותב לקורא" חלק ג'. תל אביב: מטח, עמ' 52-58; "אוריינות חדשה במבט פדגוגי", תל אביב: מטח, עמ' 136-144.

מסע קריאה ככלי אבחוני

הערכת יומן מסע קריאה מתמקדת באיכות הדיווח וברמתו, יותר מאשר בהבנת הרעיונות העיקריים שבטקסט.

מרכיבי תוכן שעשויים להימצא ביומן מסע קריאה:

- שיקולים לבחירת הטקסט (כאשר הטקסט נבחר על-ידי התלמיד בבחירה חופשית)
- ידע, עמדות ואמונות בקשר לקריאה/כתיבה
- התייחסות ללימודים, לבית, לחברה, לתרבות
- ביטוי רגשות
- התייחסות לעניינים רלוונטיים, בעבר או בהווה
- ביקורת על השפה, על הכתיבה, על המבנה, על התרגום ועוד
- שחזור תהליכי קריאה וכתיבה, וביטוי של אסטרטגיות הבנה
- סיכום, תמצות, שחזור, פרשנות
- התייחסות לכותב ולתקופתו
- קישור לחומר עיוני או אחר
- הזדהות מנומקת עם הטקסט (עם דמויות, עם קונפליקטים ועם נושאים)
- ויכוח מנומק עם הטקסט
- שאלות, תהיות, התלבטויות
- פיתוח: העלאת רעיונות נוספים
- פיתוח: כתיבה אמנותית (שיר, סיפור קצר)

אסטרטגיות שעשויות להיחשף ביומן מסע קריאה:

- שיתוף: קריאה משותפת או שיחה על הנקרא
- בירור מטרות הקריאה
- בירור סוג הטקסט וההקשר שלו
- גיוס ידע קודם

- העלאת השערות על התוכן, על הכוונה ועל המבנה
- בירור ההבנה במהלך הקריאה
- מילוי פערים
- תיקון ההבנה ("שכתוב")
- שאילת שאלות (על התוכן ועל הכוונה)
- איתור הרעיונות/המשפטים המרכזיים
- חזרה על הכתוב בפרפאזה או בסיכומי ביניים
- שימוש בדמיון
- חיפוש רלוונטיות
- חיפוש לוגיות
- חיפוש אנלוגיות
- הסקת מסקנות
- תשומת לב לחלקים מבניים
- רישום הערות, מפות, תרשימים
- היעזרות בכותרת, בסיעוף, באמצעי קישור, באזכורים
- העלאת ביקורת

מתן הנחיות לבקרה עצמית:

- לרפרף/לסקור
- לקרוא לאט יותר/מהר יותר
- לקרוא שוב
- לקרוא בקול
- לדלג
- להתיימש/ לא להתיימש/להשקיע מאמץ
- לנחש
- לעצור
- לזהות אי-הבנה
- לחפש במילון
- לבקש עזרה
- להשתדל להבין, אבל לא להגזים במאמץ
- לוותר באופן זמני
- להפסיק

היכולות האורייניות שעשויות להיחשף באמצעות יומן מסע קריאה:

- היכולת לבטא רפלקציה למטלה, לטקסט ולתהליכי הקריאה/כתיבה. היענות להנחיות המעמידות את הקורא ואת תהליכי הקריאה שלו במרכז
- מודעות ושליטה במהלכי הקריאה וההבנה של הטקסט
- יכולת של פתרון בעיות
- היכולת להפיק משמעות ברובד העילי וברובד הסמוי, הבנת הטקסט כמכלול
- היכולת "לקרוא בין השורות"
- היכולת להבחין במטרות הגלויות של הכותב ובהתאמתן לקהל המשוער, הערכת הצורך שהטקסט נועד למלא - פרטי, מידעי, לימודי ושימושי

- היכולת לקשר את הנקרא לידע קודם אישי או נלמד, עימות החומר שנקרא עם ידע אחר
- איווי לידע (רצון ללמוד, סקרנות ופתיחות)
- יכולת מטא-לשונית: התייחסות למבנה, לז'אנר, ללשון, להומור, הבחנה בדקויות
- היכולת לבטא קול אישי ייחודי

בעקבות הניסוי המקדים:

כיתות ז' ערכו מסע קריאה בחומר עיוני בהיסטוריה, כפעילות מקדימה להוראה פרונטאלית בנושא זה. תלמידים רבים פירשו את הנחיות המסע כאילו עליהם לבטא רגש ביחס לתוכן ("ממש מעצבן אותי שזכויות היהודים נעלמו כשהתחלף השליט"; "אני חושבת שזה ממש משהו נורא לתאר את היהודים כמעט כמו שטן", "הכנסייה חוקקה חוקים להבדלת היהודים משכניהם בגדים וסימנים שונים, שממש מעציבים אותי"), או להפליג בתארים מוגזמים ("זה יפה מאוד שהמנהיגים החליטו שיהודי מומר הוא יהודי לכל דבר"). התלמידים אמנם מוזמנים להביע רגשות, הנותנים ביטוי למעורבותם, אבל לא להסתפק בביטויי רגש. על-מנת ליצור פעילות לימודית משמעותית, יש להדגיש בפניהם שעליהם להתייחס גם לנקודות נוספות כגון: סיכומי ביניים, קישור לידע קודם, וגם להביע ביקורת על דרך ההגשה של החומר לתלמיד, על השפה ועל המבנה, ולתת ביטוי לפיקוח על תהליך הלימוד וההבנה שלהם. מסעות הקריאה של כיתה ט' היו ברמה גבוהה משל כיתות ז' בשלושת הקריטריונים: תוכן (גיוון רב בנקודות ההתייחסות), איכות מטא-קוגניטיבית (העמקה רבה יותר) ומבע (מוקפד ומדויק יותר, אך עם זאת אמין וקולח, כמו ביומן אמיתי). יש להניח, שההבדל נעוץ לא רק בגיל הכותבים אלא גם בסוג החומר הנקרא.

1. קראו... וכתבו יומן מסע קריאה.

מחון (כולל הסברים ודוגמות)

הקריטריונים	רמה 4	רמה 3	רמה 2	רמה 1
תוכן	לפחות מחצית היומן עוסק ב"אני הקורא" ובהתמודדות עם הטקסט; ישנה התייחסות למגוון רחב של נקודות, בהן: קשיים, פתרונות, השערות, תיקוני הבנה, קישור לידע קודם, קישור לעולמו של הקורא, חשיפת המטרות של הכותב, ביטויי שאלה ותמיהה, הבחנות לשוניות, תובנות, אחר;	היומן עוסק רק בחלקו ב"אני הקורא" ובהתמודדות עם הטקסט; יש התייחסות רק לארבע מבין הנקודות האלה: קשיים, פתרונות, השערות, תיקוני הבנה, קישור לידע קודם, קישור לעולמו של הקורא, חשיפת המטרות של הכותב, ביטויי שאלה ותמיהה, הבחנות לשוניות, תובנות, אחר;	היומן עוסק רק מעט ב"אני הקורא" ובהתמודדות עם הטקסט; יש התייחסות רק לשתיים-שלוש מבין הנקודות האלה: קשיים, פתרונות, השערות, תיקוני הבנה, קישור לידע קודם, קישור לעולמו של הקורא, חשיפת המטרות של הכותב, ביטויי שאלה ותמיהה, הבחנות לשוניות, תובנות, אחר;	היומן אינו מציג את ה"אני הקורא" ואת התמודדותו עם הטקסט; יש התייחסות לנקודה משמעותית אחת בלבד מאלו שפורטו, או שאין כל התייחסות;

01

הקריטריונים	רמה 4	רמה 3	רמה 2	רמה 1
תוכן (המשך)	תכנים של הטקסט משתקפים ביומן היטב באמצעים כגון: סיכומי ביניים, דוגמות, מובאות וכו';	תכנים של הטקסט משתקפים ביומן במקומות הדרושים (באמצעים, כגון: סיכומי ביניים, דוגמות מובאות וכו'), אבל בצורה מעורפלת	מעט מתכני הטקסט משתקפים ביומן במקומות הדרושים, באמצעים כגון: סיכומי ביניים, דוגמות, מובאות וכו'	אין ביומן התייחסות מפורשת לתכני הטקסט, במקומות הדרושים, או היומן מתייחס רק לתוכן הטקסט
איכות הדיווח הרפלקטיבי	ההשקעה בדיווח הרפלקטיבי בולטת: קיים שימוש מושכל בהנחיות; המודעות של הכותב לאפיוניו, לפיקוח על מהלכי הקריאה ולמסגרת המטלה; בולטת מאוד;	יש השקעה מסוימת בדיווח הרפלקטיבי: יש היענות חלקית להנחיות; יש ביטוי כלשהו למודעות של הכותב לאפיוניו, לפיקוח על מהלכי הקריאה ולמסגרת המטלה;	יש השקעה מועטה בדיווח הרפלקטיבי: יש היענות מוגבלת להנחיות; אין כמעט ביטוי למודעות של הכותב לאפיוניו, לפיקוח על מהלכי הקריאה ולמסגרת המטלה, או: שההתייחסות לנ"ל היא שטחית/ לא אמינה;	אין כל השקעה משמעותית בדיווח הרפלקטיבי: אין היענות להנחיות; אין ביטוי למודעות של הכותב לאפיוניו, לפיקוח על מהלכי הקריאה ולמסגרת המטלה;
מבע	הכתיבה האישית, קולחת ובהירה (לעתים תוך שילוב טקסט אמנותי משל הכותב); הטקסט אותנטי ואמין; בחירת המילים והביטויים לחלק הקוגניטיבי ולחלק הרגשי של תיאור מהלכי הקריאה מוקפדת; רמת השפוט גבוהה	הכתיבה האישית קולחת ובהירה בדרך-כלל; הטקסט אותנטי ואמין בדרך-כלל; בחירת המילים והביטויים לחלק הקוגניטיבי ולחלק הרגשי של תיאור מהלכי הקריאה אינה תמיד מוקפדת; רמת השפוט בינונית	הכתיבה האישית עמומה ומבולבלת למדי; הטקסט אותנטי ואמין רק במקומות מעטים; ניכר שימוש רב בהכללות ובסופרלטיבים לחלק הקוגניטיבי ולחלק הרגשי של תיאור מהלכי הקריאה; אין שפוט	הכתיבה טכנית, ללא ממד אישי, ללא ייחודיות/מעורבות כלשהי; ניכר שימוש חוזר בסופרלטיבים בחלק הקוגניטיבי ובחלק הרגשי שבתיאור מהלכי הקריאה; אין שפוט

02

03

כיתה ח:

רמה 4 ■ קראתי את הפיסקה הרביעית "עלילות של נוצרים נגד היהודים".

אווו... ראשית האנטישמיות, מתחילים לשנוא ולתעב את היהודים רק בגלל שהם עשירים ומוצלחים יותר מהנוצרים. הנוצרים היו כל כך טיפשים שהם חשבו שהם איזה רוצחים סידרתיים פסיכים, שרוצחים ילדים נוצריים רק כדי לפגוע בנצרות ובישו. לפי דעתי הנוצרים היו צריכים משהו לשנוא ולתעב כדי שיהיה להם שעשוע וכיף, הקורבנות היו היהודים וכמובן זו תחילתה של דור אנטישמי מפואר ששונא יהודים. האמת היא שהנוצרים כל כך טיפשים שהם המציאו את עלילת לחם הקודש, למה יהודים ירצו לגנוב לחם מעאפן ולפגוע בו כדי לפגוע בעקיפין בנצרות?

הערות: בטקסט ישנה התייחסות למגוון רחב של נקודות, המיטיבה לשקף את החומר הנקרא. כבר מהפסקה הראשונה ניכר שהכותב מודע למטלה: הוא ממקם את עצמו כקורא וכלומד של חומר היסטורי. קריאתו ביקורתית ובמהלכה הוא קושר את הידע החדש עם ידע היסטורי קודם שיש לו. לקראת סיום הפסקה הכותב משתמש בכתוב כבסיס לפרשנות משלו לחומר שקרא.

רמה 2 ■ א. התחלתי לקרוא את הטקסט ביום שני בשעה 12:15 בכיתה. פסקה 1. לדעתי זה שוב לא הוגן שליהודים במדינות הנוצריות היו זכויות מיוחדות כי הם יכולים לתרום לפיתוח הערים בתחומים שונים, וכאשר השליט התחלף נעלמו זכויותיהם ופאוסום הם הפכו להיות כמו כל היהודים. וזה ממש מעצבן אותי. ושוב עוד קטע מאוד מעצבן ופשוט חסר התחשבות ביהודים שכאשר המלך נזדקק לכסף הוא אסר אותם עד ששילמו לו כספים שחסרים לו.

ב. יפה לראות שהקשר בין העובדים הנוצרים למעבידים היהודים היה הדוק והמעבידים התנהגו וכיבדו ואפילו הזמינו אותם לאירועים, וכך גם הקשרים בין השכנים.

רמה 1 ■ בחיבור זה, אשתף אותך בתהליך שאני עוברת במהלך קריאת פרק בהסטוריה. לפני קריאת הפרק אני קוראת את הכותרת הראשית והכותרות המשניות ומנסה לקשר ביניהם. כמו כן אני מתבוננת בתמונות להמחשת הכתוב. בכל הפסקה אני מסמנת משפטים חשובים ושמה לב במיוחד למילים המודגשות אני משתדלת לקרוא את החומר בהבנה וביסודיות.

הקריאה היתה מאוד מעניינת ומסקרנת מבחינת בתוכן ונושא הפרק. התמונות הוסיפו לי להבנת החומר. לא ניתקלתי בקשיים מיוחדים במשך קריאת הפרק. בעקבות תהליך חשיבה על דרך קריאתי אני מסיקה שהדרך שבה אני קוראת עוזרת לי להבין את החומר בצורה מעמיקה יותר.

כמו כן, למדתי על עצמי שאני מתעניינת בהכרת החיים בעבר ובמיוחד על ההסטוריה של העם שלי.

אני מקווה שנהנית לקרוא את החיבור והבנת באופן כללי את סגנון הקריאה שלי וממה אני מתעניינת.

הערות: הכותבת נעזרת בשלד ההנחיות, אך לא יוצקת תוכן משמעותי ורלוונטי למהלכי קריאתה.

כיתה ט:

רמה 4 ■ הפסקה השלישית נפתחת במילים "החזיר דווקא חמוד". מילים אלה מראות שהילד מתחיל לאהוב את החזיר שאביו קנה לו. אני דווקא מאוד אהבתי את המשפט הזה למרות זאת הבן לא אומר משהו טוב על אביו מה שמראה שעדיין הוא חושב שאביו לא אוהב אותו.

הילד גם קורא לחזיר בשם של אדם שגר בבית שלהם ואביו ניסה להוריד את המדבקה שלו. קטע זה יכול להראות על מחסור בחברים של הילד, הוא קורא לחזיר בשם ולאחר מכן גם אומר שהוא חבר שלו, שוב יכול להראות על מחסור בחברים.

הילד מסביר מדוע הוא אוהב את החזיר ובסוף (אני יודע שאני לא קורא את זה נכון אבל מה לעשות אני קורא קדימה ואחורה) הוא אומר שהוא "אוהב אותך יותר מאבא ואימא. ואני יאהב אותך תמיד..." הילד אומר שהוא אוהב אותו ללא תנאים וברקע שוב באה השאלה "האם זה בגלל שאביו מציב לילד תנאים לאהבה שלו?". הילד מדגיש שהוא עשוי מחרסינה ושוב מזכיר את המטלה שהוא צריך לעשות כדי לקבל כסף רק שכאן הוא אומר שהוא לא שותה את שוקו בשביל הבובה או הכסף אלא בשביל להכניס לפסחון את השקל.

כבר בפסקה הראשונה אני מתמוגגת...

אני כיכ נהנית מהכתיבה הצינית והקולחת הזאת, מהשפה הפשוטה (אך לא עילגת!) הזאת.

מעניין אותי מאיפה אתגר קרת לוקח את המודלים למשפחות שבסיפורים שלו. יש בהם איזשהו דפוס, הורים מחמירים ומחנכים כאלה, שלפעמים צודקים ולפעמים סתם תמימים או טיפשים.

מעניין אם זה לקוח מהמשפחה ומהניסיון שלו או שהם פרי דמיונו (הפסיכי קמעה).

בכל אופן, כל מי שאי-פעם התעמת עם ההורים שלו (ואני לא מכירה משהו שזה לא קרה לו) יזדהה עם דמות הילד כבר בפסקה הראשונה. האכזבה הילדותית (רק בהסתכלות מהצד **אף פעם** לא כשזה אתה במקומו!), והעצבים על ההורים שבשום אופן לא מבינים.

אבל זה לא סתם, זה אתגר קרת וזאת השנינות הפשטנית והמגניבה ביותר שניתן להזדהות איתה:

“אז במקום בובה של בארט הוא קנה לי חזיר מכוער מזרסינה עם חור שטוח בגב, ועכשיו אני אגדל להיות בסדר, עכשיו אני כבר לא אהיה פושטק”. גדול. כשאני חושבת על אידיאליזם הורני (מהמלה הוריס) שכזה עולים בראשי הורים “מהדור הישן”. כאלה שמסתמכים על הילדות שלהם: “כשאני הייתי קטן לא הייתה לי בובה כזאת ויצאתי בסדר” ו“כשאני הייתי קטן היה לנו ערך לכסף ועבדנו בשביל מה שרצינו”. תאמינו לי שיש פעמים שאני מודה לאלוהים שההורים שלי הם לא כאלה. אני יודעת שהם שם עמוק בתוכם איפשהו מתים לצוץ החוצה מפעם לפעם ולהעיר איזו הערה טיפשית כזאת.

יכול להיות שהם תמיד שם אבל אני פשוט לא עושה שום דבר שמעורר אותם... לאאא... אני מעדיפה את האופציה הראשונה.

כשקיבלתי את הסיפור “לשבור את החזיר” הייתי משוכנע שלפניי עומד סיפור לילדים קטנים והייתי בטוח שהסיפור הולך להיות משעמם מפני שהכותרת בדרך-כלל מרמזת על תוכן הסיפור ועל הנושא שהסיפור עוסק בו, ולא חשבתי שאפשר לכתוב סיפור מעניין שהנושא שלו הוא חזיר. וחוץ מזה הכותרת לא נראתה לי הגיונית, איך אפשר לשבור חזיר???. כתוצאה מהשאלה הזו הייתי בטוח שהכותרת היא בעצם מטאפורה. אבל מטאפורה למה?? אני לא יודע, נקווה שאני יגלה בהמשך...